

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Brilduiker (*Bucephala clangula*) A067

1. Status

Niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000 relevant als niet-broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De brilduiker is een kleine duikeend die in Nederland vooral voorkomt als doortrekker en wintergast in grotere open wateren. Hij is gemakkelijk te herkennen aan de puntige, min of meer driehoekige vorm van de kop. Het vrouwtje heeft een chocoladebruine kop, het mannetje heeft een donkergroene kop met een opvallende witte vlek tussen snavel en oog. De vogels die naar Nederland komen om er te overwinteren zijn afkomstig uit de noordelijke broedgebieden in Noord-Scandinavië, Noord-Duitsland en Rusland. In Nederland is het een heel schaarse broedvogel met naar schatting 15-20 paren in 1998-2000.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de brilduikerpopulatie in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' gunstig. De broedgebieden van de in Europese Unie verblijvende brilduikers liggen in de boreale streken van Europa. Overwinteringsgebieden van *B. c. clangula* liggen in West-, Midden- en Zuidoost-Europa. Bij deze ondersoort worden vijf populaties onderscheiden. In Nederland betreft het *Bucephala clangula clangula*. De voor Nederland relevante NW- en Centraal-Europese populatie wordt geschat op 400.000 vogels. Hiervan verblijft ruim 3% in Nederland.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De brilduiker is in ons land zowel op zoete als zoute wateren te vinden, het meest op grotere meren en plassen en in estuaria. In het rivierengebied komen kleine aantallen brilduikers, vooral op grotere grind- en zandgaten. In tegenstelling tot veel andere duikeenden is de brilduiker dagactief. Vaak concentreren brilduikers zich 's nachts op slaapplekken in rustige beschutte wateren. Plaatselijk, o.a. in het IJsselmeergebied, ziet men concentraties van ruiende vogels op wateren die als voedselgebied kunnen dienen. In sommige gebieden trekken brilduikers tussen voedsel- en slaapgebieden heen en weer. In het Deltagebied bijv. doen ze dat, daar foerageren de brilduikers overdag op de zoute wateren en slapen ze 's nachts op zoet water.

Voedsel: Het voedsel van de brilduiker is zeer gevarieerd en verschilt regionaal. De soort eet in veel gebieden voornamelijk driehoeksmosselen, zoetwaterslakjes en andere kleine weekdieren. Daarnaast foerageert de brilduiker plaatselijk op larven van kokerjuffers, muggenlarven, vlokreeftjes en andere kleine kreeftachtigen. Incidenteel schakelt hij ook over op plantaardig voedsel (zaden) en kleine vis (spiering).

Rust: Omdat hij overdag voedsel zoekt is de brilduiker meer dan andere duikeenden gevoelig voor verstoring tijdens het voedselzoeken. Hij reageert bij afstanden van 300 tot 500 m op verstoring door watersporters en scheepvaart. Daarnaast is de brilduiker kwetsbaar voor verdrinking in vistuig ('warnetten'). Veranderingen in waterkwaliteit kunnen de draagkracht van zijn voedselbron beïnvloeden en vermindering van doorzicht van het water beperkt zijn foerageermogelijkheden. Waar hij pendelbewegingen van en naar slaapplekken maakt is de soort gevoelig voor het verschijnen van barrières zoals windturbines. De windturbines werken in het voedselgebied verstrendend op afstanden tot 150 m. Dit is afhankelijk van andere plaatselijke omstandigheden.

4. Huidig voorkomen

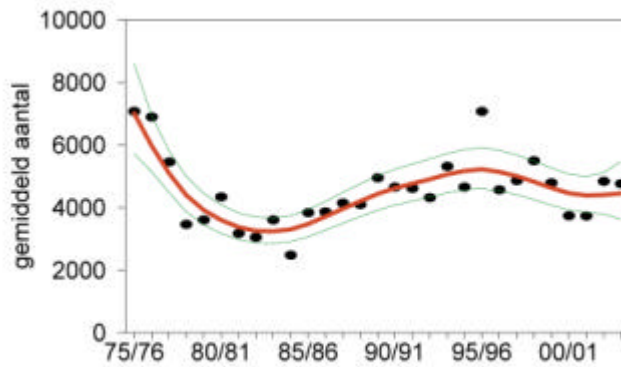
Overwinterende brilduikers zijn in Nederland sterk geconcentreerd in het IJsselmeergebied en (tegenwoordig vooral) in de deltawateren (zowel zoet als zout).

Verspreidingskaart brilduiker

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: Het verloop van de landelijke aantallen van de brilduiker en de regionale opbouw daarvan vertonen overeenkomsten met die van de fuut. Het lokale verloop lijkt vaak op dat van het nonnetje, dit suggereert dat de voedselkeuze van de brilduiker en dat van het nonnetje meer overeenkomt dan tot nu toe werd aangenomen. Landelijk is de trend bij deze soort zowel op de lange als de korte termijn bekeken stabiel ('neutraal'). Net als bij de fuut treedt er echter bij de brilduiker een afname op rond 1975-1980 door teruglopende aantallen in het IJsselmeergebied, en een toename na 1980 door groeiende aantallen in de delta na uitvoering van de deltawerken. En ook bij de brilduiker is er recent een negatieve tendens opgemerkt (hoewel niet significant), bij deze soort is die het meest opvallend in het Volkerak. Na de afsluiting -en mede door vermesting - is de samenstelling van de fauna veranderd. De meeste van de bodemfauna- en visetene dieren verschijnen in dit gebied vanaf het winterseizoen 1998/99 in aanzienlijk lagere aantallen.

Aantalsontwikkeling brilduiker

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de brilduiker is sinds 1981 (1981-2003) stabiel. Ook over de meest recente periode 1995-2003 is de populatie stabiel.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig

Beoordelingsaspect populatie: gunstig
De aantallen van de brilduiker nemen niet wezenlijk af.

Beoordelingsaspect leefgebied: gunstig

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: gunstig
Door de verbetering van de waterkwaliteit verbeterd in het algemeen het voedselaanbod voor de brilduiker.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4380 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Behoud van de huidige situatie volstaat bij deze soort. De staat van instandhouding van de populatie is voor 1981 gesteld op matig ongunstig vanwege het door vermessing beperkte voedselaanbod. Sindsdien is het voedselaanbod verbeterd en mede gezien de stabiele aantallen wordt de staat van instandhouding in 2004 als gunstig beoordeeld.

Oordeel: gunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Populatietrend	gunstig	gunstig
Leefgebied	matig ongunstig	gunstig
Toekomst	gunstig	gunstig
Eindoordeel	matig ongunstig	gunstig

6. Bronnen

- Eerden M.R. van, Dubbeldam W. & Muller J. 1999. Sterfte van watervogels door visserij met staande netten. RIZA-rapport 99.060. RIZA, Lelystad.
- Jepsen P.U. 1976. Feeding Ecology of Goldeneye (*Bucephala clangula*) during the Wing-feather Moulting in Denmark. Danish Review of Game Biology. Vol. 10 no. 4.
- Leeuw J. de, 1997. Demanding divers. Ecological energetics of food exploitation by diving ducks. Van Zee tot Land 61. Rijkswaterstaat, Lelystad.
- Leeuw J. de & van Eerden M.R. 1995. Duikeenden in het IJsselmeergebied. Flevovericht 373. Rijkswaterstaat Directie Flevoland, Lelystad.
- Platteeuw M. & Beekman J.H. 1994. Verstoring van watervogels door scheepvaart op Ketelmeer en IJsselmeer. Limosa 67: 27-33.
- Zomerdijk P.J. 1982. Geslachtsverhouding bij Brilduikers (*Bucephala clangula*) in het winterhalfjaar. 1981. Watervogels 6: 53-64.